Dette værk er downloadet fra Marinehistorisk Selskabs hjemmeside

Marinehistorisk Selskab er et af Danmarks førende selskaber for formidling af dansk og international maritim historie.

For at støtte forskningen i og formidlingen af dette vigtige emne har selskabet digitaliseret en mængde kilder til dansk og international maritim historie, som stilles til rådighed for alle interesserede via foreningens hjemmeside www.marinehist.dk

Støt dansk marinehistorie - Bliv medlem af Marinehistorisk Selskab.

Som medlem af Marinehistorisk Selskab modtager du bladet Marinehistorisk Tidsskrift og får lejlighed til at deltage i den række af foredrag om maritime emner, som selskabet også står for.

Se mere om foredragene her: https://marinehist.dk/?page_id=7

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

DE AF FOLKETINGET VALGTE

STATSREVISORER

Nr. 26 1980

62.628 Rigsrevisionen

Beretning om tab som følge af uheld med to undervandsbåde

Beretning fra rigsrevisor fremsendt til folketinget i henhold til § 18, stk. 1, i lov om revisionen af statens regnskaber m. m.

KØBENHAVN 1982

Rigsrevisionen

Beretning om tab som følge af uheld med to undervandsbåde

Beretning fra rigsrevisor fremsendt til folketinget i henhold til § 18, stk. 1, i lov om revisionen af statens regnskaber m. m.

KØBENHAVN 1982

Beretning til statsrevisorerne om tab som følge af uheld med 2 undervandsbåde

1. Efterfølgende beretning afgives til statsrevisorerne i henhold til § 17, stk. 2, i rigsrevisorloven (lov nr. 321 af 26. juni 1975).

Beretningen omfatter forhold inden for forsvarsministeriets budgetområde og knytter sig til revisionen af statsregnskabets § 22.2.21., forsvarskommandoen og værnene m.v.

Formålet med beretningen er at belyse, hvorledes uheld med 2 undervandsbåde, SPÆKHUGGEREN og SPRINGEREN, der indtraf under ophold ved orlogsværftet for vedligeholdelse, har afsløret mangler i forsvarets bestemmelser.

I. Uheldet med undervandsbåden SPÆKHUGGEREN

2. Uheldet indtraf den 21. september 1979, hvor undervandsbåden kæntrede under uddokning ved orlogsværftet. Umiddelbart efter hændelsen pålagde forsvarskommandoen søværnets materielkommando at udarbejde en redegørelse over hændelsesforløbet, således at der på grundlag deraf kunne tages stilling til de videre undersøgelser i sagen.

Efter oplysninger som rigsrevisionen modtog kort efter uheldet skyldtes dette formentlig en fejlberegning over undervandsbådens ballast ved uddokningen. Rigsrevisionen udbad sig derfor i en skrivelse af 1. oktober 1979 til søværnets materielkommando en redegørelse for uheldet og dets konsekvenser, herunder en redegørelse for den forretningsgang og de kontrolprocedurer der er eller fremtidigt vil blive bragt i anvendelse i forbindelse med beregninger over undervandsbådenes ballast før uddokning.

3. Med søværnets materielkommandos skrivelse af 9. november 1979 forelå den ønskede redegørelse bilagt materielkommandoens rapport til forsvarskommandoen af 1. oktober 1979.

Det fremgik heraf, at kæntringen skete under samtidig uddokning af undervandsbådene SPÆKHUGGEREN og NARHVALEN fra orlogsværftets dok IV, en flydedok hvor begge undervandsbåde havde været placeret under foretagne vedligeholdelsesarbejder. Uddokningen af NARHVALEN forløb normalt, medens SPÆKHUGGEREN kæntrede. Man fulgte efter det oplyste sædvanlig uddokningsprocedure bortset fra, at der ikke blev anvendt stabiliseringspontoner.

Uddokningsproceduren forelå imidlertid ikke den gang beskrevet i en instruks eller bestemmelse, men det var praksis, at orlogsværftet inden uddokning indhentede oplysning fra søværnets materielkommandos skibstekniske afdeling, såfremt en undervandsbåds vægtfordeling afveg fra det normale.

I det foreliggende tilfælde var SPÆKHUGGERENs vægtfordeling i særlig grad præget af, at batterierne var udtaget af forskibet og bragt i land, medens hovedmaskinerne stadig befandt sig i agterskibet. Orlogsværftet havde som følge heraf indhentet stabilitetsoplysninger fra søværnets materielkommando og havde på grundlag af disse oplysninger besluttet ikke at anvende stabiliseringspontoner. Stabilitetsberegningerne var rigtige for så vidt angik det tidspunkt, hvor undervandsbåden ville flyde helt fri af dokken, men den skæve vægtfordeling bevirkede imidlertid, at undervandsbåden var ustabil under en tidligere fase af uddokningen, hvor forskibet begyndte at flyde, medens agterskibet stadig hvilede på dokken. Dette bevirkede at undervandsbåden kæntrede under den tidlige fase, og ved kæntringen blev undervandsbåden delvis fyldt med vand, fordi luger og vandtætte døre ikke var lukket.

Ved kæntringen blev alene styrbords side vandfyldt, men undervandsbåden vandfyldtes helt under den påfølgende bjærgningsoperation, fordi den gled ned fra kølklodserne i dokkens bund og kæntrede yderligere, medens den var under løft fra Københavns Havnevæsens flydekran. Undervandsbåden blev derefter rettet op i vandfyldt tilstand og på ny doksat, hvorefter man straks indledte skadesbegrænsende arbejder.

4. I sin ovennævnte skrivelse af 9. november 1979 oplyste søværnets materielkommando i øvrigt, at forsvarskommandoen den 30. oktober 1979 havde truffet principbeslutning om at SPÆKHUGGEREN skulle istandsættes, og at materielkommandoen havde udarbejdet et overslag på 9,5 mill. kr. til retablering af SPÆKHUGGEREN efter uheldet.

Søværnets materielkommando meddelte videre, at forsvarschefen den 8. oktober 1979 havde anmodet chefen for søværnet med bistand af marineauditøren om nøje at klarlægge omstændighederne omkring uheldet. Rigsrevisionen havde udbedt sig orientering om resulatet af denne undersøgelse, der sluttede med, at forsvarschefen gav en påtale i sagen over for de ansvarlige chefer.

Søværnets materielkommando meddelte sluttelig i skrivelsen, at chefen for søværnets materielkommando den 1. oktober 1979 havde nedsat en arbejdsgruppe der skulle fremkomme med forslag til fastlæggelse af procedurer og ansvarsfordeling ved ind- og uddokning af undervandsbåde ved orlogsværftet, og at arbejdsgruppen havde afgivet sådant forslag til dokningsbestemmelser den 31. oktober 1979.

5. Søværnets materielkommando udsendte den 29. november 1979 det nye sæt bestemmelser angående »Ansvarsfordeling ved ind- og uddokning af søværnets skibe og fartøjer i orlogsværftets dokker«. Rigsrevisionen modtog et eksemplar af bestemmelserne.

6. Efter en fortsat brevveksling om sagen med de berørte myndigheder gav rigsrevisionen i en skrivelse af 18. september 1980 til forsvarskommandoen udtryk for sine synspunkter på hændelsforløbet.

Rigsrevisionen anførte bl.a., at de omtalte bestemmelser af 29. november 1979 fra søværnets materielkommando burde udvides med bestemmelser af følgende karakter:

- forskrifter for de tilfælde, hvor 2 skibe med forskellige konditioner ind- og uddokkes samtidig i samme dok.
- forskrifter for fornøden afstøtning, samt for hvornår denne skal sættes på og fjernes.
- forskrifter der, ud over det anførte om batterier, tillige omfatter helt eller delvist udtaget hovedmaskineri eller anden årsag til unormal vægtfordeling.
- forskrifter der, ud over det anførte om flytning af vægte under dokophold, tillige omfatter flytning af vægte under ind- og uddokning.
- forskrifter angående nedføring af lyskabler eller andre ledninger i undervandsbåde, der har tårnlugen åben af hensyn til inspektion under uddokning.

Rigsrevisionen pegede endvidere på, at der var opstået yderligere skader på undervandsbåden under bjærgningen, og at man måtte være af den opfattelse, at der for bjærgningssituationer som den foreliggende synes at mangle præcise, vejledende bjærgningsbestemmelser.

7. Forsvarskommandoens besvarelse forelå med kommandoens skrivelse af 29. december 1980 til rigsrevisionen.

Vedrørende spørgsmålet om ind- og uddokning oplyste forsvarskommandoen, at søværnets materielkommando allerede den 6. maj 1980 havde udsendt nye og udvidede dokningsbestemmelser, der skulle ses i sammenhæng med nye dokningsbestemmelser for orlogsværftet udgivet den 17. juni 1980.

Da bestemmelsessættet i store træk tog højde for de af rigsrevisionen rejste spørgsmål, fandt rigsrevisionen ikke anledning til at fremkomme med yderligere bemærkninger med hensyn til uddokningen og kæntringen.

På grundlag af en udtalelse fra søværnets materielkommando vedrørende bjærgningen udtalte forsvarskommandoen videre i sin skrivelse af 29. december 1980, at man kunne være enig med rigsrevisionen i, at bjærgningsbetingelserne var gunstige ved, at undervandsbåden lå i en flydedok frem for at ligge på bunden. Ligeledes var man enig med rigsrevisionen i, at

skaderne på grund af indstrømmende vand ville have været mindre, såfremt lugerne og andre åbninger var blevet lukket umiddelbart efter kæntringen.

Lukning af lugerne blev efter kæntringen forsøgt udført af bl.a. frømænd, men dette var ikke muligt på grund af sammenfiltrede stilladser og stativer. Der var herefter ikke anden mulighed end at bringe undervandsbådens åbninger fri af vandet og lænse den, og dette kunne ske enten ved hjælp af flydekran eller ved at lette flydedokken. Begge metoder indebar imidlertid samme risiko for, at undervandsbåden ville skride ned af klodserne med yderligere skader til følge.

Forsvarskommandoen fandt ikke, at efterfølgende overvejelser om andre mulige metoder giver anledning til kritik af orlogsværftet på dette punkt.

8. Rigsrevisionen kunne tilslutte sig forsvarskommandoens indstilling om, at der ikke var nogen grund til at foretage sig yderligere overfor orlogsværftet på grund af den konkrete sag, men rigsrevisionen var fortsat af den opfattelse, at uheldet havde afsløret, at der var god grund til på generel basis at gøre sig overvejelser om eventuelle fremtidige bjærgningsoperationer.

Rigsrevisionen meddelte derfor i en skrivelse af 3. marts 1981, at man havde foretaget en gennemgang af de for rigsrevisionen foreliggende søværnsbestemmelser på området, og man fandt, at ingen nugældende bestemmelser direkte tog sigte på bjærgning af og begrænsning af skader i tilfælde af havari på søværnets skibe og andet kostbart materiel.

Rigsrevisionen anførte i øvrigt, at nok var det en vanskelig opgave på generel basis at fastlægge vejledende bestemmelser for bjærgning af skibe og materiel, fordi omstændighederne vil veksle fra det ene havari til det andet. Alligevel synes omstændighederne ved den omhandlede bjærgning at være af en sådan karakter, at man for at undgå gentagelsestilfælde i havn eller til søs burde overveje at udforme vejledende bestemmelser, der tager sigte på at begrænse risikoen for skader på skibe og andet materiel.

9. Forsvarskommandoen har herefter i en skrivelse af 27. august 1981 til rigsrevisionen meddelt, at søværnet normalt ikke udfører bjærgningsoperationer og i øvrigt ikke råder over særligt bjærgningsmateriel. Derimod yder søværnet som en naturlig funktion og med de forhåndenværende midler assistance til egne og andre skibe, der er kommet i nød eller står i fare for at forlise. I denne forbindelse er der udgivet en række bestemmelser m.v., der fastsætter regler for og giver vejledning i almindelige skadesbegrænsende foranstaltninger, herunder havaribekæmpelse (brand, læk m.v.), bjærgning af grundstødte skibe og bugsering m.v.

Forsvarskommandoen fandt det ikke muligt at lade udarbejde bestemmelser, der dækker alle teoretisk tænkelige situationer, men alene at udarbejde en generel bestemmelse, der definerer begrebet bjærgning og entydigt fastlægger ansvaret som bjærgningsleder samt dennes prokura til iværksættelse af foranstaltninger til bedst mulig bevarelse af materiellet.

Rigsrevisionen er nu orienteret om, at forsvarskommandoen i en skrivelse af 31. august 1981 til søværnets operative kommando og søværnets materielkommando på den anførte baggrund har pålagt de nævnte myndigheder i fællesskab at udarbejde en sådan generel bestemmelse. Vedrørende prokuraen til den, der entydigt pålægges ansvaret som bjærgningsleder, nævnes særskilt, at der skal gives mulighed for at kontrahere med civilt firma om den fornødne assistance, der skal sikre den bedst mulige bevarelse af skibe og andet kostbart materiel.

Det skal endelig anføres, at udgifterne ved reparationen af SPÆKHUGGEREN ifølge endelig opgørelse af juni 1981 beløb sig til 15,2 mill. kr. mod det anslåede beløb på 9,5 mill. kr. Forskellen mellem overslag og forbrug skyldtes efter de endelige oplysninger undervurdering af arbejdets omfang på grund af dets uoverskuelige karakter.

II. Uheldet med undervandsbåden SPRINGEREN

10. Uheldet indtraf den 29. september 1979, hvor der trængte vand ind i undervandsbåden under dokning ved orlogsværftet. Efter oplysninger som rigsrevisionen modtog kort efter uheldet syntes der at have foreligget fejldisposition i forbindelse med uheldet, hvorfor rigsrevisionen i en skrivelse af 2. oktober 1979 til søværnets materielkommando udbad sig en redegørelse for uheldet og de deraf følgende konsekvenser.

Med søværnets materielkommandos skrivelse af 13. november 1979 modtog rigsrevisionen en foreløbig redegørelse, og i de følgende måneder fik rigsrevisionen tilstillet yderligere redegørelser, indberetninger, rapporter – herunder rapport fra marineauditøren – og andet bilagsmateriale.

11. Det fremgik af materialet, at undervandsbåden henstod tørlagt i orlogsværftets dok III, en flydedok, under foretagelse af vedligeholdelsesarbejder, idet der bl.a. skulle udskiftes en plade i skroget tæt ved undervandsbådens brændolietank.

For at undgå brand eller eksplosion tappede man olien af tanken og begyndte at påfylde vand fra slanger, der var tilsluttet en brandhane i land. Ved arbejdstids ophør fredag den 28. september 1979 blev der lukket for vandtilførslen. Lørdag eftermiddag den 29. september 1979 konstaterede en vagtmand på sin runde, at der stod vand nogle centimeter over dørken (gulvet) i kommandorummet. Vandet var trængt ind gennem en af omtalte slanger og var bl.a. løbet ned i forreste batteritank under dørken.

Af marineauditørens rapport med tilhørende skrivelse til søværnets materielkommando fremgår, at uheldet skyldtes, at en af medarbejderne fra orlogsværftet havde glemt at lukke for den ene af 2 ventiler til de vandslanger, der førte op i tanken i undervandsbåden. Det fremgår endvidere, at 2 værkmestre ved orlogsværftet har kunnet bebrejdes, at de ikke har ført tilstrækkeligt tilsyn. Marineauditøren finder, at sagen bør give anledning til, at søværnets materielkommando og orlogsværftet foretager indskærpelse af det overordnede personels tilsynspligt med henblik på at undgå fremtidige uheld af lignende art.

I august 1980 kunne søværnets materielkommando meddele rigsrevisionen, at udgifterne til reparation af skaderne efter vandindtrængningen androg ca. 300.000 kr., samt at der under en efterfølgende sejlads var konstateret fejl ved batterierne. Udgifterne til den efterfølgende reparation heraf androg op imod 200.000 kr.

12. Rigsrevisionen har bemærket, at orlogsværftet straks efter uheldet har udsendt et direktiv af 5. oktober 1979 om, at slanger, der anvendes til vandfyldning af tanke eller lignende i skibe ved værft, og som har tilslutning fra land, skal demonteres ved hovedhanen ved arbejdstids ophør.

13. Efter at have gennemgået samtlige sagens akter og sluttelig modtaget den endelige udgiftsopgørelse fandt rigsrevisionen, at der måtte udarbejdes yderligere bestemmelser fra søværnets side for så vidt gørligt at sikre mod fremtidige tilsvarende uheld.

Rigsrevisionen anførte således i en skrivelse af 17. oktober 1980 til søværnets materielkommando, at man såvel i anledning af SPÆKHUGGERENs kæntring som i anledning af uheldet med SPRINGEREN havde gennemgået de foreliggende sikkerhedsbestemmelser. Man havde herved bemærket, at der ikke eksisterede en generel sikkerhedsbestemmelse for søværnets skibe under dok- og værftsophold for de tilfælde, hvor der ikke var ammunition om bord, men nok for tilfælde, hvor der var ammunition om bord.

Rigsrevisionen mente endvidere, at der ikke var overensstemmelse mellem orlogsværftets oven for nævnte direktiv af 5. oktober 1979 og forskellige af søværnets materielkommandos bestemmelser om brandbekæmpelse i forbindelse med eksplosivholdigt materiel om bord. Såvidt rigsrevisionen kunne se, forelå der mulighed for, at en vandtilslutning fra land til et skibs sprinkleranlæg, der anvendes til brandbekæmpelse, kunne tænkes at blive afmonteret af orlogsværftet. Der ville derved være mulighed for, at et skib kunne henligge ved orlogsværftet uden den tilsigtede brandsikring.

14. Da søværnets materielkommandos besvarelse af 18. december 1980 ikke fuldt ud fandtes at dække de rejste spørgsmål, forelagde rigsrevisionen herefter sine synspunkter for forsvarskommandoen.

Rigsrevisionen anførte over for forsvarskommandoen, at man ikke fandt, at materielkommandoen umiddelbart gik nærmere ind på de faktiske forhold, der kan herske ved et skibs ophold på værft eller i dok, da der ved et sådant ophold efter rigsrevisionens opfattelse kan eksistere en forøget risiko for opståen af brand som følge af udførelsen af arbejder som svejsning, flammeskæring og mejsling af svejsesømme. Ved arbejde af denne art forekommer der stærk varme og gnister, der kan antænde spildolie og spildtvist og lignende.

Rigsrevisionen var derfor fortsat af den opfattelse, at det måtte være hensigtsmæssigt til opnåelse af bedst mulig risikosikring på området at få udformet en konkret, generel sikkerhedsbestemmelse for søværnets skibe under dok/værftsophold under hensyntagen til, at der i forvejen eksisterer en sådan bestemmelse for de tilfælde, hvor der er ammunition om bord.

Da orlogsværftets henlæggelse under søværnets materielkommando på det pågældende tidspunkt var ret nær forestående, tilføjede rigsrevisionen, at relevante direktiver for orlogsværftet formentlig kunne inkorporeres i den eventuelle nye bestemmelse.

15. Forsvarskommandoen har herefter i en skrivelse af 27. februar 1981 meddelt rigsrevisionen, at man er enig i, at der bør udgives sikkerhedsbestemmelser for søværnets skibe, når disse under dok/værftsophold ikke har besætning og ammunition om bord.

Forsvarskommandoen oplyste samtidig, at søværnets materielkommando havde iværksat udarbejdelsen af nævnte bestemmelse, men som følge af den igangværende henlæggelse af orlogsværftet under søværnets materielkommando har forsvarskommandoen først med en skrivelse af 17. november 1981 kunnet fremsende et forslag til bestemmelsen til rigsrevisionen.

Bestemmelsen vil snarest blive sat i kraft.

København, den 13. januar 1982.

J. Bredsdorff

/ Erik Høybye

ROSKILDE BIBLIOTEK
523235222

HULTZ A/S
ENHAVN

hb vok mag -
62.628

Beretning om tab som følge af uheld med to un

05795141 523235222 17-05-1993